

Izvanučionička nastava / terenska nastava na Trsat i u Fužine

Valentina Milohanić, prof.
Osnovna škola Tar-Vabriga

Izvanučionička nastava oblik je nastave u kojem se planirani programski sadržaji izvan škole provode. Izvanučionička nastava oblik je nastave u kojem se planirani programski sadržaji izvan škole provode. Izvanučionička nastava oblik je nastave u kojem se planirani programski sadržaji izvan škole provode. Izvanučionička nastava oblik je nastave u kojem se planirani programski sadržaji izvan škole provode. Izvanučionička nastava oblik je nastave u kojem se planirani programski sadržaji izvan škole provode. Izvanučionička nastava oblik je nastave u kojem se planirani programski sadržaji izvan škole provode.

Prije početka nastavne godine potrebno je planirati terensku/izvanučioničku nastavu u godišnjem planu i programu rada školske ustanove te u školskom kurikulumu za razredni odjel. Razrednik je dužan na početku školske godine, najčešće na prvom roditeljskom sastanku, a prije donošenja školskog kurikulumu i godišnjeg plana i programa rada, obavijestiti roditelje o planiranoj izvanučioničkoj nastavi i drugim odgojno-obrazovnim aktivnostima izvan škole. Prije izvođenja izvanučioničke/terenske nastave nužno je da roditelj potpiše pisanu suglasnost za sudjelovanje djeteta na izvanučioničkoj nastavi najmanje sedam dana prije izvođenja izvanučioničke nastave. Učitelj voditelj terenske izrađuje izvedbeni plan i program koji obuhvaća odgojno-obrazovne ciljeve, ishode učenja, nastavna sredstva, oblike rada, metode, tehnike i postupke istraživanja, načine i oblike praćenja te elemente i kriterije vrednovanja ostvarenih ciljeva i ishoda. Osobe odgovorne za ostvarivanje izvanučioničke nastave su učitelj voditelj, učitelj pratitelj te ravnatelj školske ustanove.

Ciljevi i svrha terenske nastave

Istraživanje terena jedan je od načina upoznavanja određenog kraja. Pri terenskom radu može se koristiti metoda učenja otkrivanjem koja se temelji na pitanjima pomoću kojih učenici otkrivaju određene informacije. Učenici odgovaraju na pitanja koja se odnose na određene izvore te se koriste izvorima koji se nalaze na terenu. Kroz povijesno istraživanje učenici traže informacije. Glavne metode terenskog rada su: opažanje, otkri-

vanje i postavljanje hipoteza. Učenje otkrivanjem usmjereno je na učenika, njegov rad i vještine. Učenici trebaju samostalno ili uz pomoć unaprijed pripremljenih materijala (nastavnih listića) otkriti svijet oko sebe. Rad na terenu omogućuje učenicima aktivan rad, istraživanje i rješavanje zadataka pa učenici imaju ulogu istraživača. Podjela učenika u skupine i rad u skupinama omogućuje stvaranje socijalnih vještina.

Planiranje terenske nastave na Trsat i u Fužine

Za učenike 6. razreda planirana je izvanučionička nastava na Trsat i u Fužine za svibanj 2022. godine.

U školskom kurikulumu planirani su ciljevi, odredište, vrijeme trajanja, način realizacije (aktivnosti za učenike), očekivana postignuća (odgojno-obrazovni ishodi), vremenik, troškovnik, način vrednovanja i način korištenja rezultata vrednovanja.

Ciljevi terenske nastave bili su proširiti znanja o hrvatskoj plemićkoj obitelji Frankopan, obrambenim elementima utvrde, umjetnim jezerima i špiljama, marijanskim svetištima te legendi kao književnoj vrsti; razvijati ljubav prema domovini, poticati interes za proučavanje povijesti, kulture i geografije RH, hrvatskog jezika i vjeronauka te međusobno zblizavanje i druženje učenika.

Postavljeni ishodi:

- proširiti znanje o obitelji Frankopan i frankopanskim kaštelima
- uočiti obrambene elemente utvrde na primjeru trsatske utvrde
- imenovati obilježja umjetnog jezera i špilje te uočiti ih na terenu
- razlikovati legendu od drugih književnih vrsta
- imenovati prvo marijansko svetište u Hrvatskoj
- razvijati i njegovati ljubav prema Republici Hrvatskoj
- bolje se međusobno povezati, družiti se i više si pomagati.

Prije odlaska na terensku nastavu istraženi su lokaliteti koji će se posjetiti i izrađen je dvostrani nastavni listić s podacima o lokalitetima s QR kodom za pristupanje kvizu. Nastavni listić izrađen je u alatu Canva na temelju literature s interneta.

TERENSKA NASTAVA (TRSAT, FUŽINE)

TRSATSKI KAŠTEL

Trsat se nalazi na uzvisini od 138 metara. U prapovijesti se na trsatskom brežuljku nalazilo liburnsko naselje Tarsatica. Rimljanima je ta lokacija poslužila u doba učvršćivanja obrambenog sustava, tzv. Liburnijskog limesa. Od 1223. do prve polovice 16. st. bio je u posjedu obitelji Frankopan (knezovi Krčki) koji su ondje podignuli kaštel. Tada su Trsat zajedno s Vinodolom dobili od hrvatsko-ugarskoga kralja Andrije II. Elementi srednjovjekovne utvrde: "konak", "turan" sa zidinama i kulama, zatvoreno dvorište, vodosprema i ulaz s pokretnim mostom. Od Rijeke prema Trsatu vode stube koje je započeo graditi uskočki kapetan Petar Kružić. Od 16. stoljeća bio je pod upravom vojnih namjesnika u službi Habsburgovaca. Od 17. stoljeća pod krajiškom upravom te upravom vojnih namjesnika kapetana grada Rijeke. 1826. kaštel je kupio austrijski podmaršal Nugent-Westmeath te obnovio u duhu neogotike. Na Trsatu se nalazi i važno marijansko svetište.

LEGENDA O SVETOJ KUĆICI IZ NAZARETA

Predaja kaže da se krajem 13. stoljeća na Trsatu nalazila Sveta kućica iz Nazareta (rodna kuća Blažene Djevice Marije). Kućica je osvanula "sama od sebe", a isto je tako tri godine kasnije "na krilima anđela" prenesena u Loreto, gdje se i dan-danas nalazi. Vjerojatnije je da su križari, nakon poraza u Svetoj Zemlji 1287., nastojali skloniti dio svetih predmeta koje su prisvojili, pa tako i dijelove nazaretske kuće. Taj se događaj toliko dojmio naroda da su ljudi odmah počeli hodočastiti na trsatsko brdo, što nije promaklo gospodarima kaštela. Krčki knez osobno je došao na Trsat i poslao u Palestinu izaslanstvo koje ga je izvijestilo kako je Marijina rodna kuća iz Nazareta uistinu nestala. U spomen na taj događaj knez Ivan Frankopan dao je na Trsatu podići kapelicu, a potom je njegov sin Martin izgradio franjevački samostan s crkvom Blažene Djevice Marije od koje su danas ostali samo fragmenti.

JEZERO BAJER

Jezero Bajer je umjetno akumulacijako jezero na rijeci Ličanki. Izgrađeno je 1952. Riječ bajer u nekim dijelovima Hrvatske znači umjetno jezero.

FUŽINE

Fužine su naselje u Gorskom kotaru na 730 m nadmorske visine. Prvi turistički, organizirani dolazak gostiju posebnim vlakovima zabilježen je 1874. godine.

PRIČA O TRSATSKOM ZMAJU (VELID, DEKIĆ)

Još je davnih dana „Svjetsko udruženje zmajeva“ slalo zmajeve u razne krajeve, a jedan je bio poslan i na Trsat. Živio je u svojoj trsatskoj pećini, bio je dobar prema ljudima, ali vrlo zločest prema onima koji bi nanosili štetu njegovom gradu. Svako jutro bi izlazio iz pećine i sa svoje terase promatrao grad, a onda bi svoju pozornost usmjerio prema moru u kojem se nalazila divovska hobotnica. Skrivala se u morskim dubinama u kojima nijedno drugo biće nije moglo preživjeti, a bila je njegova najopasnija protivnica. Zmaj je volio i svoje mirne šetnje, ali jednog je jutra primijetio nešto neobično. Vidio je gradonačelnikovu kćer kako sjedi uz Mrtvi kanal i crta brodiće koji su bili privezani u kanalu. Htio je prići djevojčici, ali se bojao hobotnice. Tata je došao po svoju kćer i obećao joj da će se vratiti sljedećeg dana kako bi dovršila crtanje. To je čula i hobotnica koja je sada znala da će djevojčica biti ponovno sama sljedećeg jutra. Tako je i bilo, djevojčica je došla na isto mjesto i nastavila crtati, no ubrzo ju je hobotnica napala. Zmaj je odmah poleteo u obranu, a hobotnica ga je pokušala uhvatiti svojim ogromnim krakovima za krila kako bi ga povukla u vodu. Zatim je pustila djevojčicu i borba između nje i zmaja se nastavila. Okupljeno mnoštvo je stajalo i gledalo što će se dogoditi. Zmaj je rigao vatru i uspio konačno savladati hobotnicu, izvukao ju je iz vode i bacio do Grobnika gdje su je mještani odnijeli na lokalnu ribarnicu. Djevojčica se htjela zahvaliti zmaju što joj je pomogao, pa je nagovorila oca da je sljedeći dan odvede u pećinu zmaja. On je to i napravio, a zmaj se zahvalio na pažnji i rekao da mu je drago što se konačno riješio hobotnice. Djevojčica je sljedećih nekoliko dana odlazila kod zmaja i crtala njegov portret, a kada ga je dovršila, zmaj se oduševio, pa je objesio sliku na zid svoje pećine. Kada je „Svjetsko udruženje zmajeva“ saznalo da su se zmaj i djevojčica počeli družiti, premjestili su ga u napušteni dvorac Bosiljevo. Nisu htjeli da se zmajevi previše druže s ljudima jer bi ih se ljudi trebali bojati. Riječani su bili jako tužni zbog toga, djevojčica posebno, a zmaj je sa sobom ponio svoju sliku. Zbog svega toga, njen je otac, gradonačelnik, dao izraditi kovani kip zmaja od bečkog umjetnika Ferkona. Kip je postavljen na Trsatu te on i dan danas stoji na našoj Gradini i čuva grad od svih posjetitelja s lošim namjerama.

KVIZ

ŠPIJLA VRELO

Špilja Vrelo slučajno je pronađena 1950. prilikom izgradnje jezera. Jedina špilja u Europi u kojoj nema stepenica.

Nakon izrade nastavnog listića osmišljena su pitanja za kviz u Google obrascima na temelju sadržaja na nastavnim listićima. Nekoliko je pitanja osmišljeno kako bi učenici istraživali teren i pronašli odgovor.

Pitanja u Google obrascu na koja su učenici trebali odgovoriti:

1. Slova koja čuvaju leđa zmaju.
2. Vodio je uskoke...
3. Izračunaj: Zbroji nadmorske visine i oduzmi godinu kad je Trsat došao u vlasništvo obitelji Frankopan.
4. Riječ koja znači umjetno jezero.
5. Ime liburnskog naselja.
6. Konak i turan su...
7. Kad je kaštel obnovljen u stilu neogotike?
8. Čija je, prema legendi, Sveta kućica iz Nazareta?
9. Kako se zove otac osobe koja se zove kao zaštitnik Tara?
10. Ako se zove kao žena iz jedne hrvatske regije, ona je....
11. Prema zabilježenim podacima prvi turisti u Fužine su stigli....
12. Riječ kojom Riječani nazivaju Trsatski kaštel.
13. Po čemu je posebna špilja Vrelo?
14. U legendi se zmaj sukobio s...
15. Gdje je prema legendi premješten zmaj?
16. U čijem je vlasništvu najduže bio Trsatski kaštel?

Materijali korišteni na terenskoj nastavi nalaze se u [Wakelet kolekciji](#) – Terenska šestaši (Trsat, Fužine – jezero Bajer i špilja Vrelo).

Prije polaska na terensku nastavu i klasičnih uputa za učenike o tome što trebaju ponijeti (prikladna i udobna odjeća i obuća, hrana itd.), dogovorena je podjela učenika u skupine. S učenicima je dogovoreno da će im trebati jedan mobitel s pristupom internetom po skupini radi rješavanja kviza.

Izvođenje terenske nastave

Prva postaja terenske nastave bio je Trsat. Učenici su najprije prošetali do svetišta gdje su im ukratko ispričane najvažnije informacije o tom najstarijem hrvatskom marijanskom svetištu. Uslijedio je razgled utvrde na Trsatu, kaštel koji u posjedu obitelji Frankopan od 1233. godine. Na tom primjeru učenici su uživo mogli uočiti elemente srednjovjekovne utvrde o čemu su već učili u školi. Zatim su, podijeljeni u skupine, proučili nastavni listić, a skeniranjem QR koda s listića rješavali zadatke u Google obrascu pomoću nastavnog listića te tražeći podatke na lokaciji. Dok su učenici rješavali kviz, primijećeno da učenici imaju poteškoće u čitanju s razumijevanjem i logičkom zaključivanju. Nakon rješavanja kviza provjerili su točne odgovore i utvrdili koja je skupina najbolje riješila kviz. Nakon Trsata učenici su se uputili u Fužine gdje su prošetali uz umjetno jezero Bajer te posjetili špilju Vrelo gdje su imali stručno vodstvo.

Zaključak

Na terenskoj se nastavi učenje temelji na otkrivanju i istraživanju, a omogućava se stjecanje obrazovnih i odgojnih vrijednosti te osobnog iskustva i doživljaja. Detaljno planiranje terenske nastave važan je segment njena uspješna izvođenja. Uloga učitelja je da odabere lokacije na kojima će ostvariti ishode predviđene kurikulumom. Također, potrebno je osmisliti različite aktivnosti za učenike. Ukoliko se na terenskoj nastavi planira koristiti tehnologiju, važno je prije odlaska na terensku nastavu provjeriti imaju li učenici mogućnost korištenja interneta na mobitelu. Učitelj treba biti spreman i na poteškoće s internetom i tehnologijom te pripremiti alternativne materijale, odnosno npr. kviz u klasičnom papirnatom obliku.

Dobro osmišljena terenska nastava na različitim lokacijama s raznovrsnim aktivnostima omogućit će učenicima stjecanje novih znanja, ali i ponavljanje već stečenih znanja. Ne treba zaboraviti da učenici na terenskoj nastavi osim znanja, stječu i uspomene, stoga učitelj treba voditi računa o slobodnom vremenu na terenskoj nastavi za međusobno druženje učenika neopterećeno odgojno-obrazovnim aktivnostima.

Literatura

1. Hursa, I. (2021.). Primjer izvanučioničke nastave u dvorac obitelji Oršić u Gornjoj Stubici. *Povijest u nastavi* I(1), 5–22.
2. Matotek, V. (2014.). Terenska nastava i međupredmetno povezivanje na primjeru Sjeverne Dalmacije. Hrvatski povijesni portal. <https://povijest.net/2018/?p=3876> (posjet 29. siječnja 2023.)
3. Ministarstvo znanosti i obrazovanja. (2019.). Kurikulum međupredmetne teme Osobni i socijalni razvoj za osnovne škole i srednje škole. <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Publikacije/Medupredmetne/Kurikulum%20medupredmetne%20teme%20Osobni%20i%20socijalni%20razvoj%20za%20osnovne%20i%20srednje%20skole.pdf>
4. Ministarstvo znanosti i obrazovanja. (2019.). Kurikulum međupredmetne teme Uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije za osnovne škole i srednje škole. <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Publikacije/Medupredmetne/Kurikulum%20medupredmetne%20teme%20Uporaba%20informacijske%20i%20komunikacijske%20tehnologije%20za%20osnovne%20i%20srednje%20skole.pdf>
5. Ministarstvo znanosti i obrazovanja. (2019.). Kurikulum međupredmetne teme Učiti kako učiti. <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Publikacije/Medupredmetne/Kurikulum%20medupredmetne%20teme%20Učiti%20kako%20učiti%20za%20osnovne%20i%20srednje%20skole.pdf>
6. Ministarstvo znanosti i obrazovanja. (2019.). Kurikulum nastavnog predmeta Povijest za osnovne škole i gimnazije. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_03_27_557.html
7. Ministarstvo znanosti i obrazovanja. (2014.). Pravilnik o izvođenju izleta, ekskurzija i drugih odgojno-obrazovnih aktivnosti izvan škole. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_06_67_1280.html (posjet 30. siječnja 2023.)
8. Trškan, D. (2007.). Terenski rad u nastavi povijesti – učenje metodom otkrivanja. *Povijest u nastavi*, 10(2), 207–216.

Prijedlog za citiranje (APA stil):

Milohanić, V. (2023). Izvanučionička nastava / terenska nastava na Trsat i u Fužine. *Poučavanje povijesti*, II(1), 106–109.